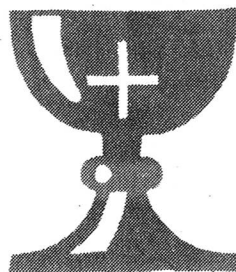
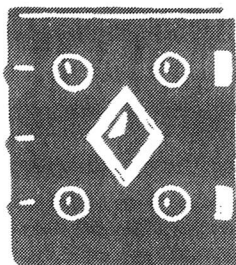

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

2/1980

SOM DEN, DER TJENER

DET, der frem for noget skulle være karakteristisk for den enkelte kristnes og for menighedens liv, er tjeneste - på græsk: diakonia. Vi er kaldede til at efterfølge Jesus og til at fortsætte hans gerning, og han kom ikke for at lade sig tjene, men for at give sit liv for at vi skulle leve.

Denne tjeneste skulle komme til udtryk i menighedens omsorg for verden og i de kristnes indbyrdes kærlighed og omsorg. Alt hvad der sker i menigheden skulle have tjenestens fortegn. Præsten er ikke diktator, han er tjener. Menighedsrådsmedlemmerne er ikke boss'er, men tjenere.

For at menighedens tjeneste som alle medlemmers opgave kan udtrykkes klart, må præstedominansen i Folkekirken brydes. Vi skal ikke blive ved med at sætte lighedstegn mellem præst og kirke. Men vi må i menighederne hjælpes ad med at opmuntre de evner eller nådegaver, som Gud har givet den enkelte i dåben til fælles gavn, til Kristi legemes opbyggelse og evangeliets forkyndelse. Og dette skal ikke bare ske ved at der ansættes nogle få sognemedhjælpere til at arbejde med husbesøg eller konfirmandundervisning. Der er først og fremmest brug for alles aktive deltagelse.

Hvis nogen i særlig grad har evner for og kald til at besøge gamle, ensomme, syge, eller til at evangelisere, eller til at under vise børn, unge eller voksne - så bør de indsættes under bøn og håndspålæggelse og have tilsvarende opgaver i gudstjenesten, så at deres opgave kan genkendes som kirkens offentlige tjeneste. Her har Kirkelig Fornyelse noget at føje til Betænkning om en sognemed-

hjelperordning (betænkning nr. 889, 1979).

Dette og det følgende nr. af Re-formatio belyser derfor diakoners og diakonissers opgaver i menigheden. I dette nr. historisk, i næste aktuelt.

OLE SKJERBÆK MADSEN

DIAKONI, DIAKONER OG DIAKONISSER I NY TESTAMENTE

I DEN hjemlige debat møder vi ofte ordet "diakoni" som betegnelse for kirkeligt-socialt arbejde i almindelighed, ligesom vi støder på stillingsbetegnelser som "diakoner" og "diakonisser". Her vælger vi imidlertid i første omgang at se bort fra disse "moderne" fænomener, som – skønt de ikke er uden forbillede i N.T. – ikke desto mindre er udtryk for en ufuldkommen virkeliggørelse af den nytestamentlige og oldkirkelige forståelse af, hvad diakoni er, og hvori diakoner og diakonissers tjeneste består.

Den ufuldkommenhed, som knytter sig til den aktuelle ordning, beror på, at diakoni (og mission) i stedet for at opfattes som organisk forbundet med menighedens liv betragtes som en frivillig, kirkelig arbejdsgren. Dette syn bevirker igen, at deres tjeneste, som søger ind i diakoni, væsentlig begrænses til omsorgsarbejde i tilknytning til forskellige institutioner (sygehuse, plejehjem, børnehaver o.s.v.).

Den fundamentale forskel viser sig i den bristende sammenhæng mellem gudstjeneste (liturgi) og omsorgsarbejde (diakoni). Efter bibelsk tankegang er der en ubrydelig forbindelse mellem gudstjeneste og næstekærlighed. Allerede i G.T. er modtagelsen af Guds gode gaver bestandig kædet sammen med forpligtelsen til at dele med mindre begunstigede. Hvad et menneske erhverver sig, er ikke blot en privat besiddelse men en velsignelse fra Gud. Derfor skylder modtageren også at dele ikke blot med sin husstand, men også med "leviten, den fremmede, den faderløse og enken inden for dine porte" (5.Mos.14, 29; jvf. 12,7.18f).

En eksemplarisk sammenkædning af liturgiske og diakonale motiver forekommer i fortællingen om Davids overførelse af arken til Zion. "Og da David var færdig med brændofrene og takofrene, velsignede han folket i hærskarers Herres navn og uddelte til alt folket, til hver enkelt af hele Israels mængde, både mand og kvinde, ét brød, ét stykke kød og én rosinkage; derpå gik alt folket hver til sit" (2.Sam.6,18-19).

Der går en linje herfra frem til de nytestamentlige beretninger om bespisningsunderet i ørkenen. Ved den lejlighed viser Jesus sig som folkets sande hyrde. Han ser deres nød og

bespiser dem på underfuld vis. Med en senere sprogbrug tør vi sige, at Jesus optræder som "biskoppen" der tager vare på sin hjord, mens disciplene indtager diakonernes plads i forbindelse med fordelingen af gaverne (Mk.6,41 med par.).

På græsk grund er der rigtignok noget mindreværdigt ved at tjene. Kun for så vidt tjenesten gælder staten, erfarer den en højere vurdering. Dette syn er i N.T. undergået en total forandring under indtryk af Jesu forkyndelse.

I første omgang er ordet tjene (gr.: 'diakonein') bibeholdt i sin oprindelige betydning: at varte op ved bordet. Tjeneren, som kommer fra marken, er skyldig først at varte sin husbond op (Lk.17,8). Desto højere skal den æresbevisning vurderes, at herren selv vil varte de tjenere op, som han finder vægne, når han kommer (Lk.12,37). Det er dette billede, vor Herre Jesus mønter på sig selv, når han fremhæver, at Menneskesønnen ikke er kommen "for at lade sig tjene, men for selv at tjene og give sit liv som løsesum for mange" (Mk. 10,45). I disciplerkredsen skal der gælde et lignende forhold; for "den ældste skal være som den yngste, og føreren som den, der tjener" (Lk.22,26). Og kravet bliver nærgående og realistisk gennem Jesu henvisning: "Jeg er iblandt jer som den, der tjener" (Lk.22,27).

Vi lægger i øvrigt mærke til, at "tjenesten ved bordet" hele tiden spiller med også dér, hvor talen får en dybt etisk rækkevidde. I samme åndedrag, som Jesus afgør apostlenes rangstrid gennem understregningen af tjenestens storhed, udtrykker han sin glæde over deres udholdenhed i fristelser og lover dem delagtighed i herredømmet over Israel: "I skal spise og drikke ved mit bord i mit rige og sidde på troner og dømme Israels tolv stammer" (Lk.22,30).

Den tydeligste tilkendegivelse af Jesu tjenersind i forbindelse med en måltidscene har vi i Joh.13: fodtvætningen. Handlingen har tydeligvis en symbolsk betydning. Der er tale om en tjeneste, som disciplene skal tage op og videreføre efter det forbillede, der er givet dem. Eftersom tjenesten foregår ved et aftensmåltid og indebærer "lod og del sammen med mig", er det rimeligt at lade tanken gå til nadveren. Ret beset er den hellige nadver en frugt af Jesu tjenergerning, en frugt af den lydighedens vej, som Jesus går til ende. Derfor bør disciplene også tage den tjeneste, som nadveren udgør, til hjerte, helt og umiddelbart ("Sandelig, sandelig siger jeg eder: hvis I ikke spiser Menneskesønnens kød og drikker hans blod, har I ikke liv i jer", Joh.6,53; sml. 13,8) og derved få det, som Jesus Kristus har erhvervet dem: syndernes forladelse og evigt liv.

Vi ser, hvorledes Jesu offergang kommer til at fremstå som det centrale forbillede for selvforglemmende og ydmyg tjeneste, diakoni. Men lad os samtidig indse, at begrebet tjeneste i kristelig sammenhæng har sin forankring i nadverfællesskabet.

I modsætning til omverdenens uforstand blev omsorg for fattige og trængende et særligt anliggende for kristne menigheder som udtryk for Kristi efterfølgelse. Hvor grækeren så menneskelivets mål i den enkeltes personlige livsudfoldelse og livsopfyldelse, havde den kristne modtaget et kald til i ethvert medmenneske at se en broder, for hvem Kristus har givet sit liv (Fil.2; Gal.5,13).

I Paulus' breve omtales diakoni som en nådegave og lige-stilles med profeti og lærergerning (Rom.12,7; 1.Kor.12,4 flg.). Den kristne diakoni lægges ikke fast på bestemte praktiske gerninger men består i at række den hjælp, som svarer til det aktuelle behov (1.Kor.12,28).

Sprogbrugen er dog stadig flydende, således at forkyndelsen af evangeliet også kaldes "ordets tjeneste" (Ap.G.6,4); ligesom apostlen har fået "forligelsens tjeneste" betroet (2.Kor. 5,18). Ordet "diakonia" bruges altså dels i den oprindelige betydning om tjenesten ved bordet og dels i en videre betydning, som navnlig dækker apostelembedet som en tjeneste (Rom.11,13; 2.Kor.4,1; 6,3-4).

Herunder må vi dog stadig have gudstjenesten for øje som diakoniens centrum. Det broderlige fællesskab i kirken har som sit faste udgangspunkt og blivende inspirationskilde: den nye pagts offertjeneste. Hebræerbrevets forfatter tilskynder sine læsere til altid at bringe Gud lovprisningsoffer ved Jesus Kristus og føjer straks til: "Og glem ikke at gøre vel og dele med andre; thi i sådanne ofre har Gud velbehag" (13,15-16). Muligvis er der her en mindelse om det kærlighedsmåltid, som oprindeligt fejredes i tilknytning til Herrens nadver. Under alle omstændigheder tjener formaningen til at uddybe gudstjenestens etiske side. I den sammenhæng møder vi også Jakobsbrevets ord: "En ren og ubesmittet gudsdyrkelse for Gud, vor Fader, er dette: at besøge faderløse og enker i deres trangsel og bevare sig selv uplettet af verden" (1,27; jvf. 2,15-16).

Om den ældste menighed véd vi, at "de holdt fast ved apostlenes lære og ved fællesskabet, ved brødsbrydelsen og bønnerne" (Ap.G.2,42). Dette fællesliv blev opbygget gennem fortsat deltagelse i tempeltjenesterne og afholdelse af fællesmåltider i hjemmene (jvf. Ap.G.2,46). Af kap.6,1 flg. fremgår endvidere, at det var de fælles måltider, som formidlede den indbyrdes omsorg og den særlige velgørenhed over for fattige menighedsmedlemmer, især enker. Herunder er der indtrådt et tidspunkt, hvor apostlene har set sig nødsaget til at søge aflastning for "tjenesten ved bordene". Foranlediget af visse sproglige og sociale modsætninger mellem urmenighedens græsktalende og aramaisk-talende dele udpeges syv mænd, som dermed bliver apostlenes medhjælpere, ordineret under bøn og håndspåleggelse. Skønt der er en gammel tradition for at forbinde denne beretning med diakonatets oprettelse, er det nok fejlagtigt; dels forekommer diakon-navnet slet ikke på dette sted, og dels er der vidtgående overensstemmelse mellem a-

postlene og de syvs arbejdsområde.

Andre steder vidner derimod direkte om fremkomsten af et egentligt diakonembed. I Fil.1,1 sender Paulus og Timoteus hilsen "til alle de hellige i Kristus Jesus i Filippi med deres tilsynsmænd og menighedstjenere" (gr.: 'episkopoi' og 'diakonoï'). Og i 1.Tim.3 giver Paulus en udførlig omtale af de krav, som man må stille til en diakon. For begge steder er det karakteristisk, at biskopper og diakoner nævnes side om side. Det betyder, at deres tjenester udfylder hinanden. Af senere kilder fremgår utvetydigt, at diakonen har haft til opgave at bistå biskoppen i såvel religiøse som praktiske spørgsmål. Og selv om diakonerne til stadighed udførte lavere funktioner, havde de en indflydelsesrig position som biskoppens nærmeste medhjælpere både i gudsdyrkelse og fattigforsorg.

Derfor stilles der også så godt som enslydende krav til biskopper og diakoner. "Menighedstjenere (læs: diakoner) bør ligeledes (nl. som biskopper) være værdige mænd, der ikke er tvetungede, ikke forfaldne til megen vin og ikke søger skammelig vinding; mænd, der med en ren samvittighed bevarer troens hemmelighed" (1.Tim.3,8-9). De krævede kvalifikationer bekræfter det indtryk, at diakonembedet indebærer forvaltning af betroede midler ("ikke søger skammelig vinding"), bestemt til kristelig godgørenhed.

N.T. har altså kendskab ikke blot til et almengyldigt tjenesteideal, som forpligter alle troende, men også en særlig tjenergerning, diakon-embedet. Oplysningerne er desværre ikke så fyldige for den ældste tid. Så meget kan vi dog slå fast, at diakonembedet går tilbage til aposteltiden.

For den efterapostolske tid flyder kilderne straks rigeligere. Det gælder først og fremmest Ignatius-brevene fra begyndelsen af 2.århundrede. Ignatius' hovedsigte vedrører kirkens enhed: enheden med biskoppen vidner om og garanterer kirkens enhed med Kristus. Dette understreges gennem den betydning, som tillægges biskoppen: han repræsenterer Gud Fader over for menigheden, han præsiderer over presbyterrådet og bistås af diakonerne. Han er således brændpunktet for en harmoni, som bevarer kirkens gudstjenstlige og sakramentale liv og stadfæster dens enhed med den guddommelige enhed selv. Interessen knytter sig ikke til biskoppen som enkeltperson: han er virkelig et afbillede af Gud Fader for sin menighed, ligesom diakonerne er et afbillede af Kristus, og presbyterne af apostlene (efter The Study of Liturgy, London 1978 s. 299).

Her møder vi for første gang et fuldgyldigt udtryk for den tredeling af det kirkelige embede, som efterhånden baner sig vej for at blive enerådende: biskop, presbyter og diakon. Og selv om udviklingen først er fuldblyndet i 2.århundrede, kan den ikke betegnes som ny eller tilfældig, men grunder sig, som vi har set, på N.T.

Til sidst vil vi lige berøre spørgsmålet om diakonisser i N.T. Selve ordet diakonisse (gr.: 'diakonissa') forekommer ikke i N.T. Men der er enkelte steder, som peger på kvinders varetagelse af visse diakonale funktioner.

I Rom.16,1-16 giver Paulus os navnene på flere kvinder, som har arbejdet sammen med ham. Den første, som nævnes, er Føbe, og det interessante er, at hun betegnes som tjener (gr.: 'diakonos') i Kenkreæ. Den danske oversættelse gengiver "menighedstjenerinde", men det græske ord er hankøn. Derfor er det også behæftet med usikkerhed, om Føbe har siddet inde med et egentligt diakonembede, eller om apostlen blot benytter udtrykket 'diakonos' med henblik på at fremhæve hendes indsats i menigheden.

På samme måde er det omstridt, om de kvinder, som nævnes i 1.Tim.3,11 skal forstås som diakonisser, eller om det drejer sig om de lige omtalte diakoners hustruer. Under alle omstændigheder er det åbenbart, at kvinder tidligt har varetaget bestemte opgaver i menighederne, ikke mindst i det missionsarbejde, som rettede sig mod andre kvinder. Hele spørgsmålet om kvinders tjeneste i kirken fortjener imidlertid en særskilt behandling.

Gennemgangen af det nytestamentlige materiale viser, at der tidligt er blevet et underordnet menighedsembede til: diakonatet, hvis bærere har haft særlig tilknytning til biskoppen som hans hjælpere både i liturgien og i menighedsplejen.

Der foreligger ganske enkelt en rig arv fra N.T. og den tidlige kirke, en arv, som venter på at blive taget op og udmøntet på en ny tids vilkår. Når det lader vente på sig, har professor Prenter nok givet en del af forklaringen med disse ord: "Hvis der virkelig i vore menigheder bestod et normalt forhold og ikke et absurd misforhold mellem tallet på de døbte og på altergæsterne, ville vi have brug for et meget stort antal hjælpepræster og andre menighedstjenere (læs: diakoner og diakonisser) ved hver eneste sognekirke" (Kirkens embede, Århus-København 1965 s.186-187).

SØREN RUAGER

DIAKONER OG DIAKONISSER I OLDKIRKE OG ØSTKIRKE

HVORDAN man end vender og drejer det, bliver ens Opfattelse af Kirken præget af den Gudstjeneste, man er vant til at være med i. For de fleste danske af i Dag bliver det nødvendigt at befries for adskillige, senere tilkomne Forestillinger i Retning af "one-horse-show", Statstjenestemand, Servicefunktionær og Komplekser mellem Akademikere og ikke-saadanne, før man kan komme ind til en ægte kirkelig Tankegang, der viser mangfoldige Tjenester, som er eet i Kristus. Dette er faktisk en eksplosiv, anderledes Tankegang end den for Tiden højstraabende. At man ikke skal være ens, men forskellige; at man ikke skal kræve, men være Tjenere; og at det ikke skal være alles Kamp mod alle, men Aandens Enhed som Følge af Opstandelsen - det er en Opdagelse af den nye Verden!

I den østlige Kirke: den store byzantinske (græske, russiske, m.v.), men endnu mere i de mindre, gamle orientalske Kirker: den syriske, den koptiske og den æthiopiske, er der flere Stemmer i Gudstjenesten, end vi sædvanligvis er vant til. Foruden Præst og Kor/Menighed gælder dette især Diakonen, eller Diakonerne, der saavel som Præster kan være i Flertal. Ofte vil ogsaa Biskoppen være til Stede, fordi Stifterne er mindre.

Dette er meget nærmere den oprindelige Kirkeskik, hvis Rødder ligger dybt i Det nye Testamente.

*

Af Apostlenes Gerninger fremgaar, at Embederne udspringer af den Aand, Som den himmelske Kristus sender til Kirken. De Embeder er umiddelbart gudgivne: Apostle, og til dem knytter sig Profeter og Lærere. Kirken udnævner ikke Profeter og Lærere, saa lidt som Apostle. Men Apostlene indsatte i Menighederne Presbytere (= Præster, oversat: Ældste) (Ap.G.14,23), og disse kaldtes med en anden Benævnelse ogsaa Biskopper (oversat: Tilsynsmænd) (Ap.G.20,17; Fil.1,1). I I.Clemensbrev (fra c.Aar 95 og derfor samtidigt med visse af de nytestamentlige Skrifter) hedder det: "Kristus kommer fra Gud og Apostlene fra Kristus..., og de udnævnte deres Førstegrøde, idet de prøvede dem ved Aanden, til at være Biskopper og Diakoner (oversat: Tjenere) for de fremtidige troende" (I.Clem.42,2-4). Saaledes vokser Urkirkens faste Embeder frem, først som Apostlenes Raadgivere og delagtige i deres Myndighed - Peter (I,5,1) og Johannes (II,1; III,1) kalder sig selv "Medældste" og "Ældste" - ; siden bliver de deres Efterfølgere. I Didake (en meget tidlig Kirkeordning, maaske helt fra omkring Aar 100) hedder det (Kap.15), at der skal udnævnes Biskopper og Diakoner, "for de yder jer ogsaa Profeters og Læreres Tjeneste", og de skal holdes i Ære sammen med Profeter og Lærere. Altsaa, uden at Forholdet udredes nærmere, fandtes der baade ordinære

Embeder (Bisper og Diakoner) og lejlighedsvist ogsaa extraordinære Embeder (Profeter og Lærere); men disse var ikke en Del af Kirkens faste Struktur.

I det faste Embede udskiller sig tydeligt i al Fald to Grader: Biskoppernes eller Presbyternes Embede var det forvaltende, Diakonernes det hjælpende. Omkring Aar 115 førtes Sanct Ignatius af Antiochia fra Syrien til Rom for at lide Martyriet, og han skrev undervejs en Række Breve til de kristne Menigheder, han kom forbi. Deri nævner han ofte Biskopper, Presbyterer og Diakoner: Biskoppen er i Guds Sted, Presbyteriet i Apostelkollegiets Sted, og Diakonerne er "mig særlig kære", fordi de er "betroet med Jesu Kristi Tjeneste" (Ign. til Magnesierne 6). Disse Embeder betyder saa meget, indskærper han mange Gange, at man maa virke i Fællesskab med Bispen, Presbyteriet og Diakonerne, for at man kan være i Enheden med Kristus (til Trallenserne 7). Her fremtræder altsaa i Syrien allerede det siden da typiske Embede med tre Grader.

Nok paavirket af senere konfessionelle Forhold har man ment, at dette med den ene Biskop paa hvert Sted var en Nyhed til Forskel fra en tidligere kollektiv Ledelse. Dette beror paa, at man har søgt Biskoppens Funktion som Leder af Presbyterkollegiet alene i Ordet Biskop (Ger.I.Konidaris: Nouvelles recherches sur l'organisation primitive de l'Eglise, Athen 1959). I Vesten brugtes helt frem til 3.Aarhundrede Ordet Biskopper ogsaa om Presbyterne; men saa kaldtes Lederen Biskoppen (med Artikel). Men ofte veg man tilbage for at bruge dette Ord, nok fordi Kristus Selv jo kaldes for "Pastor (Hyrede) og Biskop" (I.Pet.2,25). Kirkens Ledere var ydmyge Folk, som var forsigtige med at bruge deres Titler. Alligevel var der en, som tog Apostelens Plads i dennes Fravær eller efter hans Død. Han kunde som Apostelen kalde sig "Medældste", eller han kaldtes "Forstanderen" eller "Den Ældste" (med Artikel). Naar ikke han kaldtes Biskop, kaldtes de andre heller aldrig Biskopper. Ofte benævntes Lederen ved sit Navn, f.Ex. "Polykarp og Presbyteriet med ham", ligesom allerede i Ap.G. (21,18): "Jacob og de Ældste". Han kunde ogsaa kaldes ved Byboernes Navn: "Antiochenernes Ignatius" eller ved selve Landets: "Ignatius af Syrien" (Ign. til Romerne). Disse Typer af Formler genfindes paa Nicæakonciliet 325 og bruges stadig af græske Biskopper, f.Ex.: "Eugenios af Kreta".

Men det var ikke Forstanderembedet, men Diakonembedet, vi her skulde beskæftige os med. Diakonerne omtales som antydende mange Gange hos Ignatius: De er Biskoppens Hjælper i Guds Ord (til Filadelfianerne 1); han kalder dem "mine Medtjenere" (til Smyrnæerne 12,2; Filadelf.4); eller Tjenere for Jesu Kristi Mysterier (til Trallenserne 2,3). Tilsvarende fortsætter Sanct Polykarp (Martyr 155) og Hermas (o.160). Sanct Cyprian (Martyr 258) omtaler Diakoner i sine Breve og skriver, at de er

indsat af Apostlene, men de maa ikke sætte sig op imod Biskoppen (Ep.64). Commodian (o.240) skriver - efter at have nævnt Oplæsere (Lektorer) - om Diakonerne (Instrukser 68), at de er i Tjeneste for Gud, ved Alteret, og underlagt Hyrderne; disse omtaler han derefter.

En interessant, tidlig Beskrivelse, af baade de højere Embeder og Ordinationen dertil, af Gudstjenesten, af de lavere Embeder og af Lægfolket og Katekumenatet, af Daaben og af forskellige Kirkeskikke som FASTER og Husbesøg, findes i Skriftet "Den apostoliske Tradition". Det regner mange lærde for skrevet af Hippolyt, en Overgang Modbiskop, i Rom i Begyndelsen af det 3.Aarhundrede. De lavere Embeder, under Diakonaten, er vidt adskilt fra de højere, fordi de ikke havde en særlig "Liturgi" (Rolle) anden end Bønnen, som er alles Opgave. Om Diakonerne staar (Kap.9), at de ordineres af Biskoppen alene, fordi Diakonats Funktion er "ikke for Presbyteratet, men til Tjeneste for Biskoppen". Diakonen skal ikke være Medraadgiver i Præsternes Raad, men tage sig af Ejendommene og indberette, hvad der behøves, til Biskoppen. Her ses Udgangspunktet for, at Diakonerne alligevel kom til at betyde meget i Rom. I Indvielsesbønnen over dem siges i større Almenhed: "dem, Du har valgt til at betjene Din Kirke". Men deres liturgiske Funktion betones: "til at i Hellighed bringe frem for Din Hellighed det, som ofres Dig ved Din viede Ypperstepræst" (9,11). Her bemærker vi, at Biskoppen, der fremfører Taksigelsesbønnen (Eukaristien, Nadverindvielsen) kaldes Ypperstepræst (som Kristus Selv); det er, fordi han staar midt i et helt præsteligt Folk (I.Pet.2,5). Og Diakonen har en Opgave ved Beredelsen (Borddækningen). Folket bragte nemlig Offergaver af Brød og Vin med til Kirke; disse modtoges af Diakonerne, og af dem udvalgte de nogle til at bruges til selve Sacramentet. Resten, som oprindeligt var til Agapen bagefter, blev uddelt til de fattige. (Saadanne "velsignede Brød" kendes stadig i østlig Ritus). Om Uddelingen af selve Sacramentet veed vi allerede fra Justin (Rom, Midten af 2.Aarh.), at den skete ved Diakonerne, der ligeledes efter Gudstjenesten bragte det til de syge. Allerede aftegner sig altsaa for os Diakonernes Tjeneste baade i Dagligdagen og i Gudstjenesten.

*

Mere udførligt finder vi Diakonaten beskrevet i "De apostoliske Constitutioner". Det Skrift er antagelig syrisk af Oprindelse, fra 1.Halvdel af 4.Aarh., og det er en Viderebearbejdelse af "Didaskalien" fra det 3.Aarh. (1.-6.Bog), af Didake (7.Bog) og af den Apostoliske Tradition (8.Bog). Her finder vi ligeledes det meste, som vides om Diakonisserne, det tilsvarende, nærtstående kvindelige Embede. Dette betød mest og bevarede længst i den østlige Kristenhed. Omkring 400 var der en Mængde Diakonisser ved Den hellige Visdoms Kirke i Constantinopel; til en af disse, Olympia, har Sanct Johannes Chrysostomus fra sin Landflygtighed skrevet trøstende Breve. Længst

har Diakonisseembedet været i Syrien, fra 400 til 1200.

Vi citerer fra De apostoliske Constitutioner (II,26): "Biskoppen er, næst Gud, jeres jordiske Gud; han har Ret til at æres af jer. For det er om ham og hans Lige, at Gud siger: Jeg har sagt, I er Guder, og I er alle den Højestes Sønner (Ps.82,6) ... Men Diakonen skal betjene ham, som Kristus Sin Fader; og lad ham være dadelfri i alle Ting, som Kristus intet gør af Sig Selv, men altid, hvad der er Faderen velbehageligt. Ogsaa Diakonissen skal æres af jer i den Hellig Aands Sted, og hun skal intet gøre eller sige uden Diakonen, som heller ikke Trøsteren gør eller siger noget af Sig Selv, men giver Kristus Ære ved at vente paa, hvad Ham behager. Og som vi ikke kan tro paa Kristus uden Aandens Lære, saadan lad ingen Kvinde henvende sig til Diakonen eller Biskoppen uden Diakonissen. Presbyterne skal æres som repræsenterende Apostlene og være Lærere i Gudskundskab, siden vor Herre har sagt: (Daabsbefalingen citeres). Enker og faderløse skal æres som repræsenterende Brændofferalteret, og Jomfruerne som Røgelsen". Her finder vi meget interessante theologiske Ansatser til at parallelisere Sønnen og Aanden med Manden og Kvinden. Disse er uadskillelige og dog afgrænsede; saa de kan ikke byttes om (og dog skal Uudbyttelighed heller ikke hævdes blindt!). De Komplexer, som moderne Feminisme er Udtryk for, har en af deres psykologiske Aarsager i den mandsdominerede protestantiske Gudstjenesteaand. I den gamle og den østlige Kirke kan Kvinder kaldes "apostel-lige", de var Opstandelsesvidner, og hele Kirkens Existens er Følge af en Kvindes Ja - dette er dagligt levende for Kirkens Børn i den Ære, der gives Guds Moder. Skriftens Ord om "Aanden og Bruden" (Aab.22,17) er den guddommelige Grund for den kvindelige Side af Menneskets Personlighed.

Diakoners og Diakonissers Opgaver beskrives i De apostoliske Constitutioner (III,19). Der skal være Diakoner i Antal svarende til Kirkens Størrelse (der er altsaa ikke som i Vesten en begrænsende Tendens hen mod det symbolske Tal syv); de skal "tjene de trængende som nogle, der ikke skammer sig over at arbejde, ligesom den Herre Jesus ikke kom for at lade Sig tjene, men for Selv at tjene og give Sit Liv som Løsesum for mange". Et saadant Citat afslører, i hvilken Grad Diakonens hele Gerning i Menigheden er opfattet i Forbindelse med en Offertjeneste: Hengivelse af Livet, ja Herrens Eget Offer. Og det er netop det, Diakonen i sin liturgiske Tjeneste er delagtig i: Frembærelsen af Eukaristien.

"Diakonisserne skal tage sig af Kvinderne, og begge skal være rede til at bringe Bud, rejse og tjene". "Det er jeres Pligt som Diakoner at besøge alle dem, som behøver Besøg. Fortæl Biskoppen om alle dem, som er i Nød; for I skal være som hans Sjæl og Sanser" (III,19). "Biskopperne skal være eet med hverandre og i Fred med hverandre ... Og Diakonerne skal henføre alt til Biskoppen, som Kristus gør til Sin Fader

... Diakonen skal være Biskoppens Øre, Øje, Mund, Hjerte og Sjæl, saa Biskoppen ikke distraheres af mange Sager, men kun med saadanne, som er mere vigtige, saadan som Jetro foreslog Moses, og hans Raad blev taget imod" (II,44). Der ser vi altsaa Diakonernes og Diakonissernes store Opgaver ved Husbesøg, svarende til, hvordan i Dag Præster i Kirker, der interesserer sig for virkelig indbyrdes Kontakt til Menighederne (f.Ex. den engelske: "area leaders"), indretter sig med Hjælpere, der tager sig af et overkommeligt Antal Mennesker. Forskellen er bare, at i Oldkirken vilde man ikke kun "antage" saadanne Hjælpere, men indvie dem til Diakoner og Diakonisser, saa det var klart, at deres ansvarsfulde Hverv over for Sjælene er en Del af Kirkens apostolske Embede og Velsignelse.

"Bispen skal tage sig af alle: Klerus, Jomfruerne, Enkerne, Lægfolket" (Ap.Const.III,15,2.Afd.) - i denne Sammenhæng staar Diakoner og Diakonisser ikke nævnt særskilt, d.v.s. de maa regnes med til Klerus. Dog er der noget særligt ved Diakonisserne, men herom senere -. Citatet fortsætter: "Derfor, Biskop, skal du indvie dine Medarbejdere ..., og saadanne skal være rede til, hvad der behøves for deres Omsorg. Indvie ogsaa Diakonisser, som er tro og hellige, til Betjeningen af Kvinderne. For somme Tider kan man ikke sende en Diakon, der er en Mand, til Kvinden, for de vantros Skyld. Derfor skal du sende en Kvinde, en Diakonisse, for de ondes Fantasis Skyld. For vi behøver en Kvinde, en Diakonisse, til mange nødvendige Sager; for det første ved Daab af Kvinder, dér skal Diakonen salve blot deres Pande med hellig Olie; saa skal Diakonissen salve dem; for der er ingen Grund til, at Kvinden skal ses af Manden; og i Haandspaalæggelsen skal Biskoppen salve hendes Hoved, som Præster og Konger fordum blev salvede - ikke som om de, der nu døbes er viede Præster, men som kristne, d.v.s. salvede, efter Kristus, den Salvede - et kongeligt Præsteskab (o.s.v. I.Pet.2,9)" (III,15,2.Afd.). Der hentydes her sidst til Beseglingen (Konfirmationen) efter Daaben, og først til den indledende Salving før Daaben, Katekumensalvingen, som vi har bevaret i Korstegnelsen. Denne foregik, ogsaa ved Daab af voksne, helt uden Klæder, med Salving over hele Kroppen. Derfor maatte en Diakonisse udføre den paa Kvinder. - Desuden besøgte Diakonissen syge Kvinder, underviste Børn og kvindelige Katekumener, og hun bragte Mad og Klæder til nødlidende og forældreløse Hjem. Som Diakonen havde hun altsaa en Tjeneste baade i Dagligdagen og i Gudstjenesten. Men - her kommer en afgørende Forskel - hun har ikke den liturgiske Tjeneste i Forvaltningen af Alterens Sacramente, som Diakonen har. Det er et Embede adskilt fra Præsteskabet: Nicæakonciliet Canon 19 siger ligefrem, det skal regnes til Lægfolket. Og dog er der en særlig Vielse til det, svarende til Diakonernes.

*

Begges Opgaver ved Gudstjenesten skildres i De apostoliske

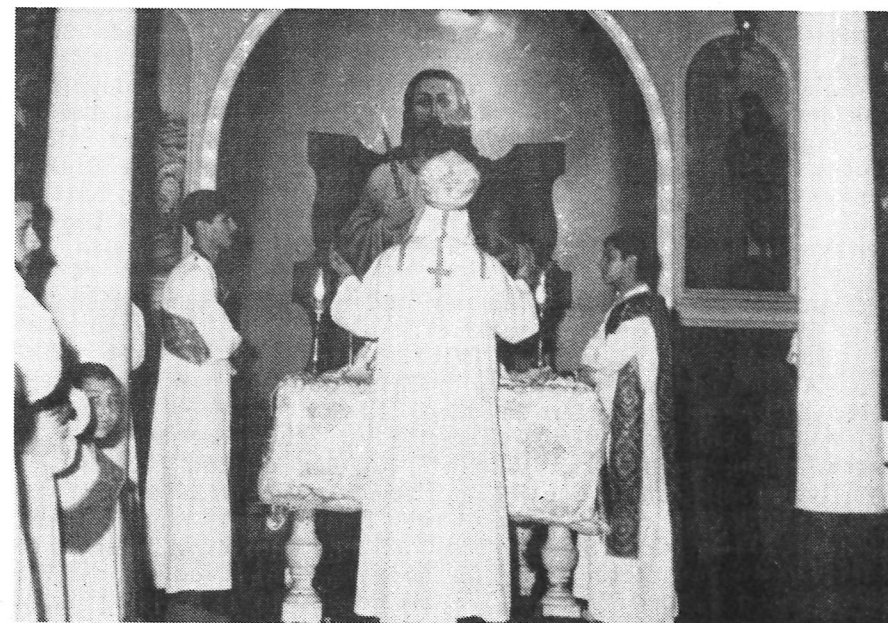
Constitutioners udførlige Beskrivelse af Gudstjenesten (II,57): Naar Biskoppen "kalder til Kirkens Forsamling, er det som Kaptajn over et stort Skib ... Diakonerne er som Matroser ... og Folket Passagerer ... Bygningen skal være lang, vendende mod Øst, med Sacristier til begge Sider i Østenden, og saaledes ligne et Skib. I Midten skal Bispens Trone være, og paa begge Sider af ham skal Presbyteriet sidde. Diakonerne skal staa nær til Haande, i tætsiddende og omgjordede Dragter; for de er som Matroser og Skibsmænd ... Lægfolket skal sidde til den anden Side (maa betyde: af Alteret), i al Ro og god Orden. Og Kvinderne skal sidde for sig, ogsaa de tiende stille. I Midten skal Oplæseren (altsaa et lavere Embede end Diakonens) staa paa en Forhøjning". Han skal læse af Bøgerne med Loven og Profeterne, og ind imellem "hver to Læsninger skal en anden Person (altsaa ogsaa et lavere Embede) synge Davids Psalmer, og Folket falde ind ved Versets Slutning". Bag efter følger Apostlenes Gerninger og Paulus's Breve, og sidst skal "en Diakon eller Presbyter læse Evangelierne ... Og medens Evangeliet læses, skal alle Presbyterne og Diakonerne og hele Folket staa op i stor Tavshed; for der staaar skrevet: Vær tavs og hør, Israel ... Saa skal Presbyterne een efter een, ikke alle samtidig, formane Folket, og Biskoppen, som Kaptajnen, til sidst".

Her indføjes (mon paa Grund af Prædikens Længde?) Instrukser til Dørvogterne, der skal iagttage Folk. Og "Diakoniserne skal staa ved Kvinderne, som Skibsfolk ... Hvis nogen sidder et Sted, han ikke hører til, ... skal Diakonen flytte ham til hans rette Plads. Kirken er nemlig ikke alene som et Skib, men som en Faarefold. For Hyrderne sætter ... Geder og Faar for sig, efter Slags og Alder, og dog løber de alle sammen". De unge for sig; Børn hos deres Fædre og Mødre; unge Kvinder for sig, og gifte Kvinder med Børn for sig; "men Jomfruer, Enker og ældre Kvinder skal staa eller sidde foran de øvrige". Diakonen skal bestemme deres Pladser og sørge for, de ikke hviker eller sover eller ler, men lytter til Herrens Ord.

"Derpaa skal alle endrægtigt rejse sig op og se mod Øst, efter at Katekumenerne og Bodgørerne er gaaet ud, og bede til Gud mod Øst, hvor Han opfoer til Himlenes Himle mod Østen", og hvor Paradiset laa. "Hvad Diakonerne angaar, efter at Bønnen er til Ende, skal nogle af dem hjælpe ved Frembærelsen af Eukaristien og betjene Herrens Legeme med Frygt. Andre af dem skal vaage over Mængden og holde dem stille. Men den Diakon, som er nær Ypperstepræstens Haand, skal sige til Folket: Ingen maa ligge i Strid med hinanden, ingen maa komme i Hykleri. Saa skal de, Mænd til Mænd og Kvinder til Kvinder, give Herrens Kys ... Derefter skal Diakonen bede for hele Kirken, for al Verden, dens enkelte Dele og dens Frugt, for Præster og Regenter, for Ypperstepræsten og Kongen og Verdens Fred. Saa skal Ypperstepræsten bede for Folket og

velsigne dem (med den aronitiske Velsignelse og Frels Dit Folk, Herre og velsign Din Arv) ... Derpaa skal Offeret følge, medens Folket staa og beder stille; og naar Offeret er bragt, skal de, hver Gruppe for sig, tage Del i Herrens Legem og dyre Blod, og komme nær med Ærbødighed og hellig Frygt, som til deres Konges Legeme. Kvinderne skal komme med bedækkede Hoveder, som sømmer sig Kvindernes Orden; men hold Vagt ved Døren, at ingen vantro eller endnu ikke indviet kan komme ind".

Dette er jo en fuldstændig Gennemgang af Gudstjenesten, som vi baade genkender og faar mange Oplysninger om (og saa findes der endda endnu mere, den fulde Ordlyd, i Ap. Const.8.Bog). Hvad der maaske undrer, er, at den store Forbøn (Kirkebønnen) aabenbart ikke er Bønnen lige efter Prædiken, men at denne først kommer efter Gavernes Frembærelse og Fredskysset. Dette svarer dog klart til Jacobs-Liturgien, Jerusalems Ritus, som ogsaa Antiochias har ligget nær. Af denne er senere udviklet Basilius-Liturgien, og af denne atter Johannes Chrysostomos-Liturgien, den for os vestlige mest velkendte af de østlige Liturgier. Ogsaa denne har de dobbelte Bønner før og efter den store Indgang, blot ombyttet, saa at her den første er den mest omfattende Forbøn. Diakonernes Funktioner under dette er tydelige: De beder Forbønnerne, og Biskoppen (Præsten) afslutter disse. Af Forbønnerne udviklede

Fra en koptisk gudstjeneste i Cairo.
Præsten leder tjenesten, assisteret af to diakoner. (Foto: OSM)

sig den saa typiske østlige Ekteniform, hvor Diakonen opfordrer til Bøn for et bestemt Emne, og Folket svarer: Kyrie eleison, eller lignende. Diakonen oplæser ogsaa Evangeliet, men de forudgaaende (mange!) Læsninger skete ved de lavere Embeder. Embedet i egentlig Forstand er bestemt af Forholdet til Eukaristifejringen, og dog er det hver Gang kun nogle af Diakonerne, der kommer i Tjeneste med Sacramentet: de bringer Gaverne frem til Alteret. Her var der en vis Forskel mellem vestlig og østlig Skik: I Vesten bragte Folket i de første Aarhundreder selv Offergaverne frem ved Offertoriet; i Østen afleverede de dem, naar de kom i Kirken, og deres Overførelse til Alteret udviklede sig tidligt til det ceremonielle Højdepunkt i den byzantinske Ritus: den store Indgang. Under selve "Offeret" havde Diakon og Folk kun korte Indskud at gøre; Taksigelsen var det jo Forstanderens Tjeneste at udtrykke.

Men allerede i det 6. Aarhundrede begyndte den Skik at brede sig, at Bisper og Præster fremførte store Dele af Takkebønnen stille. Det hang sammen med en stigende Betonning af det utilnærmelige ved Sacramentet og med Krav om en omfattende Forberedelse, der fik Tallet paa Altergæster til at gaa ned, saa Lægfolk kun sjældent gik til Alters - en Udvikling, som i Aarhundreder har præget Kirken i baade Øst og Vest, og som først i vor egen Tid er ved at vende. Det skulde vel aldrig være denne Udvikling, som hænger sammen med den middelalderlige Tendens mod Diakonatets Tilbagegang og Diakonissernes Forsvinden? Og med ogsaa Biskoppernes vigende Stilling, idet de efterhaanden kun sjældent fungerer som deres Menigheders egentlige Ledere i Gudstjenesten? Alle Steder faktisk har man siddet med en Kirke, der udfolder kun en Del af det rige Liv, den efter sit Væsen skjuler i sig - omend i forskellig Grad: I Grækenland har man stadig nogle faa Diakoner, i al Fald ved Bispekirkerne; hos os i Danmark har vi godt nok Ordet "Diakon" i dets gamle danske Form "Degn"; men vi har næsten helt glemt, hvad det indebærer.

*

Her anfører vi Biskoppens Bønner under Haandspaalæggelsen ifølge De apostoliske Constitutioner.

Bønnen ved Diakonvielse (VIII,18):

"Almægtige Gud, sande og trofaste Gud, Du Som er rig for alle, der kalder paa Din Sandhed, Du Som er frygtelig i Raad og viis i Forstand, Som er mægtig og stor, hør vor Bøn, o Herre, og lad Dine Øren lytte til vor Bøn og lad Dit Ansigt Lys lyse over denne Din Tjener, som skal indvies for Dig til Diakontjenesten; og fyld ham med Din Hellig' Aand og med Kraft, som Du fyldte Stefan, som var Din Martyr og Efterfølger af Din Kristi Lidelser. Gør Du ham værdig at udføre til Dit Behag en Diakons Tjeneste, vedholdende, ulastelig og uden Dadel, at han derved maa naa en højere Grad (!), gennem Din enbaarne Søns Midlergerning, med Hvem Ære, Hæder og Tilbedelse være Dig og den Hellig' Aand for evigt. Amen".

Bønnen ved Diakonissevielse (VIII,20):

"Evide Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, Skaber af Mand og Kvinde, Som med Aanden fyldte Miriam og Debora og Hanna og Hulda; Som ikke fandt det for ringe, at Din enbaarne Søn skulde fødes af en Kvinde; Som ogsaa i Vidnesbyrds Tabernakel og i Temeplet satte Kvinder som Vogtere af Dine hellige Porte, - se Du nu ogsaa ned paa denne Din Tjenerinde, som skal indvies til en Diakonisses Tjeneste, og giv hende Din Hellig' Aand, rens hende fra al Kødets og Aandens Besmittelse (II.Kor.7,1), at hun værdigt maa udføre det Værk, som overdrages hende, til Din Ære og Pris for Din Kristus med Hvem Ære og Tilbedelse være Dig og den Hellig' Aand for evigt. Amen".

Den byzantinske Kirke har stadig disse Vielsesritualer i sit Euchologion. Der kendes foruden Embedets tre højere Grader ogsaa Subdiakon og Lektor (ogsaa kaldet Cantor eller Psalmist). Desuden er der (i al Fald paa Papiret) Lysbærer og Diakonisse - de udføres bare ikke for Tiden. De tre højere vies i Liturgien: Biskop ved den lille Indgang, Præst ved den store Indgang, Diakon efter Eukaristibønnen før Fadervor. Ligesom Biskop og Præst bliver den, der skal være Diakon, efter en Trosbekendelse ledet ind til Alteret, tre Gange omkring dette og knæler saa ned med korslagte Arme og Hovedet bøjet ned paa Alterbordet. Biskoppen beder: "Den guddommelige Naade, som altid bringer Helbredelse til det svage og udfylder det manglende, indvie den tro Subdiakon (Navn) til Diakoniet. Lad os derfor bede, at den Hellig' Aands Naade maa komme over ham!", og saa følger en Bøn i nær Slægt med den i De apostoliske Constitutioner. Imedens beder de tilstedeværende Præster et Ekteni, og Bispen fortsætter med en anden Bøn: "Gud, vor Frelser, Som med Din uforgængelige Røst har ladet Apostlene kende Loven om Diakonatet, Som har udpeget til en saadan den første Martyr Stefan og har forkyndt ham som den første til at fuldføre Diakonatets Tjeneste efter, hvad der er skrevet i det hellige Evangelium: om nogen iblandt Eder vil være den første, skal han være Eders Tjener; Du, Herre over alle Ting, fyld med Din Hellige og levendegørende Aands Komme (thi det er ikke ved vore Hænders Paalæggelse, men ved Din rige Miskundheds Besøgelse, at Naaden gives dem, som er Dig værdige, fyld Din her nærværende Tjener, som Du har fundet værdig til at indtræde i Diakonatets Tjeneste, med fuldstændig Tro, med Kærlighed, med Kraft og Hellighed, saa han, fremmed for alskens Synd, maa staa for Dig uden Skam paa Dommens frygtelige Dag og opnaa Lønningen uden at skuffe Dit Løfte; (højt:) thi Du er vor Gud, og Dig giver vi Ære, Fader, Søn og Helligaand, nu og altid og i Evigheders Evighed". Saa iføres han Orariet (Stolaen) over venstre Skulder, og der synges, først af Bispen, siden gentaget af alle Grupper: "Axios" (han er værdig).

Diakonissen skal ligeledes vies ved Alteret og under selve

Liturgien. Men hun knæler ikke og rører ikke ved Alteret med Hovedet. Ogsaa hun faar Orarion, men bærer dette under sit Maforion (sjal, der dækker hoved og skuldre - Red.), saa kun Enderne ses. Begge modtager Kalken i Haanden, men Diakonissen sætter den tilbage paa Alteret - Tegn paa, hun ikke i Liturgien uddeler Sacramentet. Alene Diakonen starter ogsaa straks sin Tjeneste i Koret ved at tage Ripidion (Viften til at bruge over Sacramentet). Men i den gamle Kirke har Diakonissen baaret Sacramentet til de Kvinder, som ikke kunde komme i Kirken - altsaa uden for den fælles Gudstjeneste.

*

Kirkens Embeder har vist sig bøjelige efter forskellige Tiders og Steders Behov. Vi skal ikke dømme den Udvikling, der medførte, at det gik tilbage ikke alene med Communionshyppigheden (for "Genstridighedens Børn" har ikke godt af at bare komme stormende til Alters!), men tilbage ogsaa for Diakonerne og Diakonisserne (men for Resten fortsatte en kvindelig særlig Kaldelse i Form af Nonner og Ordenssøstre, ja, Diakonissen kan beskrives som en Slags Nonne, der blot er knyttet til en Menighed i Stedet for til et Kloster). Men overalt i Kirkens mange, adskilte Grene, der mærkelig nok alligevel udvikler sig parallelt, er der i Dag, hvor man i stigende Grad maa afskrive som blevet for tunge de Krykker, der hører til Statsapparat og Arbejdsmarkedsmålsmentalitet, ved at vise sig en ny Sans for, at Sjælene maa selv begynde at ville gøre noget af Kærlighed til Tjenesten og trænger til at paatage sig Opgaver. Saa er det godt at kende noget til de Modeller herfor, som allerede ligger og venter paa at blive brugt i vor kristne Arv. Lad det lige være nævnt, at i den koptiske (d.v.s. ægyptiske) Kirke er man faktisk nu længst i Retning af at have mange viede Diakoner i Sognene; mindst to medvirker ved den normale Gudstjeneste sammen med en Præst. Af disse Diakoner er kun en enkelt Ærke diakon ved Domkirken heltidsansat og lønnet af Kirken. Og ligeledes uddanner man Diakonisser, som bliver indviede til deres Tjeneste, som ikke mindst udfolder sig i Søndagsskoler.

OLE FR. STJERNFELT

Af Litteratur nævnes:

The Ante-Nicene Fathers, Bind I-X, engelsk Oversættelse 1885 (Edinburgh-Udgaven"), amerikansk Genoptryk 1975 (Eerdmans Publishing Company, Michigan).

ENGELSK KIRKELIV

SOM indledning til denne artikel vil jeg gerne berette lidt om mit personlige forhold til emnet. Det begyndte i januar 1978 med en charterrejse til London. Det er absolut sidste gang, jeg tager sådan én, idet man får krampe i benene af at sidde klempt fast mellem stolene. I London boede jeg på et stort moderne, men lidet komfortabelt, hotel på hjørnet af Finsbury og Islington, nord for St. Paul's. Iøvrigt var det lige ved siden af det kvarter, hvor alle husene med undtagelse af middelalderkirken blev totalt ødelagt af bomber i 1944 og nu er opført som hypermoderne blokke under navnet "Barbican". Jeg besøgte iøvrigt denne middelalderkirke året efter - jeg kan ikke glemme, at det var meget vanskeligt for præsten at lave kaffe, da kirkens rørsystem var frosset - man husker nok kulden forrige vinter. Det er iøvrigt ikke sjældent, at rørene fryser i ældre huse, da det meste af systemet er anbragt udvendig. Praktisk, ikke?

I nærheden af hotellet lå en sodet kirkebygning. Selvom man har truffet engelsk gudstjeneste og kirkemusik i de større kirker, er det klart, at hvis man ønsker at lære kirken at kende indefra, må man søge de små menigheder. Jeg undersøgte da, hvornår der foregik noget i dette skumle Gudshus, og næste morgen mødte jeg til messe kl. 7.45. Ud over præsten, en ung fyr, var der kun to andre til stede i den kolde kirke, der forøvrigt hed St. Clement's. Efter den udmærkede messe med et forbilledligt nadverfællesskab, inviterede præsten mig til kaffe i præstegården. Det var begyndelsen - jeg blev opfordret til at komme igen og kom hurtigt til at gøre tjeneste selv - som organist ved søndagshøjmessens. Det viste sig, at præsten var en slags højkirkelig, hvilket egentlig var svært for mig at vurdere på det tidspunkt med mit udpræget begrænsede kendskab til den anglikanske kirke. Da jeg så talte om at komme til England igen, blev jeg inviteret til at bo i præstegården, der forøvrigt er én af de mærkværdigste bygninger, jeg nogensinde har oplevet, men det er en længere historie. Alt i alt har jeg oplevet meget spændende; fra mit første besøg, hvor Michael kun havde været præst dér i godt 3/4 år, til idag efter 3 besøg siden og ventelig ét igen i eftersommeren. Til gengæld har en af præstegårdens beboere, et ungt musikmenneske, boet hos mig en gang. Jeg synes selv, at det er et godt eksempel på "interkommunion".

Anglikansk højkirkelighed

Efter at foreningen var stiftet i november, var mit sidste besøg i England omkring nytår selvfølgelig særlig præget af nysgerrighed efter at vide noget om højkirkelighedens fædreland. Bestyrelsens kontaktperson til England bad mig da ogsaa få kontakt med foreningen derovre.

Inden en nærmere beskrivelse af the Church Union (heref-

ter CU), må vi lige have fat i betegnelsen ritualisme/ritualister. I vore dage indeholder udtrykket, som nogle bekendt, en stærk forkærlighed for liturgi, men ofte kun for formens skyld, uden at vurdere det gudstjenende element i de enkelte led særlig højt. Det bruges derfor mest som skældsord. Men udtrykket, som stammer fra CU, har oprindelig ingen nedsættende betydning, men betegner en idealistisk betonet interesse i at reformere gudstjenesten, og ikke mindst således at genoplive kirkens gamle tradition og dermed EUKARISTIEN (gr.; takkeofferet), der bliver et nøgleord. Den anglikanske højkirkelighed var ikke oprindeligt specielt ritualistisk; faktisk var der blandt flere af foregangsmændene folk, der aldrig kom til at bruge messetøj, lys, udvidede liturgier eller hvad vi senere har forbundet med højkirkelige gudstjenester. Deres mærkesag derimod var kirkens forfatningsmæssige frihed fra statens "formynderi", som deres stædige kamp var rettet imod. Flere af lederne, præster i engelske storbyer, måtte vandre i fængsel som følge af deres uvilje mod at følge kendelser, afsagt af en parlamentkommission (ukirkeligt sammensat), som havde til opgave at undersøge de centrale punkter i kirken, som højkirkefolkene havde behandlet usædvanligt. Men deres kamp bar frugt, så i dag står kirken betydeligt friere fra staten end den gjorde tidligere. Det ses blandt andet af, at det forslag til liturgirevision, der blev udfærdiget i 1927 aldrig er blevet godkendt af parlamentet, i modsætning til det gamle fra Book of Common Prayer (1662), men alene er autoriseret af biskopperne i 1928. De to ritualer har iøvrigt begge den ejendommelighed, at Gloria er anbragt efter nadveren. Forskellen er ellers ikke overvældende stor, først og fremmest er 1928-ritualet forsynet med rubrikker, vel en frugt af ritualismen, og er lempet i fælleskirkelig retning, dog mest efter de skotske og amerikanske (anglikanske) ritualer. F.eks. er den gamle kongekollekt i indledningen erstattet af Kyrie, hvilket nok ikke ligefrem ville behage parlamentet!

Ritualismen er således en vogn, der gradvis er koblet til det engelske højkirkelige "korstog". Dog er det en kendsgerning, at en af bevægelsens ophavsmænd (den første traktat-skriver, John Henry Newman) skulle være den første til at gå over til Romerkirken, hvor han endte som kardinal. Han var den, der satte 1833 som startår, hvor professor og sognepræst John Keble i en prædiken sagde de berømte ord: "... men jeg vil lære jer den gode og rette vej". I 1859 oprettedes en hjælpeorganisation for betrængte præster ("Church of England Protection Society"), der blandt andet skulle sikre deres familier økonomisk, hvis de endte i fængsel. Navnet ændredes allerede i 1860 til Church Union. Det bemærkelsesværdige ved engelske højkirkepræster i disse år er deres forbilledlige sociale og personlige indsats i de store slumkvarterer, hvor de bevidst søgte embeder, sammen med den tidligere nævnte kamp mod statsformynderiet. I de store epidemier finder man således

disse præster i første række i omsorgsarbejdet.

En frugt af højkirkelighedens ritualisme sås snart. Den gudstjeneste, der i 1800-tallet i stigende grad var blevet et gudeligt møde, eller hvad man nu kunne kalde det, fremfor en tjenende højmesse, kommer i begyndelsen af dette århundrede ind i en periode med stadig større selvbesindelse, som det kan ses af de kirkelige statistikker: flere og flere steder får man lys, østvendt præst, messeklæder, messesang m.v., selvom en kirkemusikhåndbog fra 1936 noget tørt anfører, at mange af de messesyngende præster burde lade være, da de ikke har stemme til det. Et andet resultat er præsteflippens almindelige udbredelse idag også blandt ikke-højkirkelige.

Som følge af en stigende mistillid til CU på grund af diverse uheldige kirkepolitiske indblandinger har bevægelsen mærket en afmatning i de senere årtier. Som følge heraf har man i 1978 startet et nyt foretagende, Catholic Renewal, som ikke er en selvstændig organisation, men som i fuld udstrækning benytter CUs faciliteter, bl.a. er generalsekretæren, Fr. Peter Geldard, den samme. Denne mand virker meget effektiv; han brugte en halv eftermiddag til at forklare Re-formatio's udsendte medarbejder alt om CU. Der viste sig at være stor interesse for at samarbejde med danskerne, bl.a. ved at vi kunne udveksle talere (de har en svensktalende) og andre repræsentanter til stævner o.l. Iøvrigt fortalte han om præsters ansættelsesforhold og andre organisationsforhold i Church of England. Han mente, at der ville være lokalforeninger i alle landets stifter (ca.40) ved dette års udgang. I både de lokale stiftsforeninger og i hovedorganisationen har lægfolk og præster lige repræsentation; stiftsforeningernes 4 bestyrelsesmedlemmer danner tilsammen hovedbestyrelsen.

Der findes i dag to andre hovedstrømninger i kirken, "Evangelical" (en art indre mission) og "Liberal" (en art ti-dehverv), og disse tre repræsenterer hver ca. 1/3 af kirken, såvel af det samlede antal som foreningsmedlemmerne.

At CU stadig er meget effektiv, fremgår af den sidste Lambeth-konference (hvor alle 5-600 anglikanske biskopper mødes). Her var spørgsmålet om kvindelige præster på dagsordenen, som man sikkert husker det fra pressen. CU kørte kampagne i et helt år før konferencen, bl.a. med den udmærkede pjece "7 grunde til at sige nej til ordinationen af kvindelige præster", som med teseagtige formuleringer klart udtrykte kirkens arv ud fra Biblen og apostlenes lære. De enkelte teser har følgende overskrifter: 1) Der var ingen kvinder i de apostolske embeder; 2) Det ville være et brud med den kirkelige tradition; 3) Det ville være et anslag mod kristen enhed; 4) Det ville splitte vor egen kirke; 5) Effekten ville være uvis; 6) Det ville være at give efter for verdslig pression; og 7) Det ville aflede kirkens opmærksomhed fra vigtigere opgaver. Med store bogstaver forkyndes til sidst: "DON'T LET IT HAPPEN!" Resultatet af konferencen blev som bekendt, at

Church of England er fri for den slags kirkeopløsning de næste 10 år.

Selvom man har gjort kirken mere fri og mere liturgisk bevidst, kommer tiden stadig med sine "presserende" spørgsmål, og så er det en god ting at kunne bruge gamle reformer som værn mod ødelæggelse. Det konkluderes derfor i en pjece, at kirken stadig behøver CU som forkæmper for de gamle værdier.

CU har en omfattende forlagsvirksomhed, The Church Literature Association, der bl.a. har udgivet udmærkede pamfletter og artikler om foreningens mærkesager. En bemærkelsesværdig serie er "We believe", som i ti småhæfter forklarer kirkens tro "for nysgerrige, konfirmandkandidater, og mange andre". Her er emnerne Tro, Gud, Gud Fader, Jesus Kristus, Helligånden, Offentlig Gudstjeneste, Privat Bøn, Bibelen, Kirken, og Kærlighed forklaret på en måde, så enhver, der har disse ting inde på livet må blive misundelig.

CUs hovedkvarter findes i Westminster, London, hvor man har til huse i "Faith House", der indeholder forlagsboghandel, kontoret og mødelokaler; det er forøvrigt nabo til paramenthandelen Wippell's. Hvis man kommer til London bør man besøge dette sted. Det er endvidere muligt at abonnere på "Church Observer", der udkommer ca. 4 gange årligt for £ 2 (ca. 25 kr.). Hvis man sender £ 3, skulle der være nok til porto. Adressen er: Church Union, Faith House, 7 Tufton Street, London SW1P 3QN, hvor man også kan få oplysning om de udgivne publikationer.

Til slut vil jeg anføre et par ting, der har ligesom givet mig et fingerpeg om, hvad vi kan lære af den engelske kirke. Jeg læste et sted, at ved økumeniske præstesammenkomster et sted måtte man ofte fortælle anglikanerne, hvad de 39 artikler lærte om et eller andet, da de øjensynlig ikke gik så højt op i en dyberegående teologisering af praktiske spørgsmål, at de tænkte på, hvad der bogstavelig stod i bekendelsesskriftet. Det var heller ikke deres mening at gå uden om kirkens lære, men hang altså ikke fast i teologien til skade for deres handling. Det siges om dem, at de har et reformert (calvinistisk) nadversyn. Måske i kraft af ovennævnte manglende teologiseren er det lykkedes højirkeligheden at bringe det mere "reale" syn ind - man søger i det mindste at fremkalde en større bevidsthed i menighederne. Således har et ord fra min gode ven, sognepræsten Michael Shier, haft stadig stigende betydning for mig. Jeg fortalte ham om de danske tilstande, hvorefter han noget kategorisk sagde: "Man behøver virkelig indse den vigtige forbindelse mellem Kristi store og lille legeme" (menighed - nadver). Med tiden har dette nærmest fået profetisk betydning - ikke mindst, da jeg faldt over følgende i fortalen til vort nadverritual af 1912: "Et hensyn, der har været os (biskopperne) magtpåliggende, er ønsket om, at det må komme tydeligt frem, at nadveren ikke er et tillæg til me-

nighedsgudstjenesten, men er dens krone og højdepunkt ... I vor hidtil gældende ordning træder dette altfor lidet frem".

Kære danske højirkelighed: Må Ånden selv lede os!

KIM THINGGAARD

SOGNEHJÆLPERORDNING

DA Dr.teol. L.J.Koch var Forstander paa Diakonissestiftelsen, var det hans Kongstanke, at der skulde oprettes en Sognehjælper-skole, men saa kom Krigen. Dr.Koch gik af som Forstander; der var ingen normeret Tjeneste, og Tanken blev ikke ført ud i Livet. Senere blev Pastor H.Bjerre Jakobsen bedt om at undersøge Forholdene indenfor den kirkelige Tjeneste i de nordlige Diakon- og Diakonissehuse og skrive en Afhandling om den. I Aaret ca.1950 viste det sig, at man i Finland havde en lovfæstet Ordning om, at ethvert Sogn havde Ret til Ansættelse af en Diakon eller Diakonisse i Kirkens Tjeneste. Paa Diakonissestiftelsen har man oprettet den saakaldte Sognediakoni til Hjælp for Menighedsarbejdere, men den kan højst være en Nøduddannelse.

Vi maa have en reel Sognehjælper-skole med mindst 3 Aars Teori og Praksis og finde frem til en passende Ordination eller Indvielse af dem.

Sognehjælperen M/K skal ikke laases fast i det bestaaende Menighedsarbejde eller Kontorarbejde, men nok være igangsættende og evt. række en hjælpende Haand i en Nødssituation. M/K's egentlige Opgave maa være Husbesøg - om jeg saa maa sige være Kirkens Øjne og Øren - kunne forberede Børn til Daab og evt. hjælpe med Konfirmandundervisningen, og skal M/K nogenlunde kunne løse disse Opgaver, er der mere end nok at se til. Tjenesten er saa krævende, at den ikke kan kædes sammen med nogen anden. For mig at se vil der kunne spares mange Penge til Medicin og Lægebesøg, om man faar en fornuftig Sognehjælperordning med en god og tidssvarende Uddannelse. De ydre Former skulde være i Orden. Vi har jo f. Eks. vore Diakonhøjskoler, Diakonissehuse, Løgumkloster og Børkop Højskole med de mange Lokaler, Eneværelser med eget Toilet og Bad o.s.v.

SØSTER RAGNA

LANDSKONVENT 16.-17.MAJ 1980

Sundeved-Centret, Stenderup Kirkebakke, 6400 Sønderborg

Fredag den 16.maj

Ca.12	Ankomst - spisning af medbragt mad.
13.00	Messe (celebrant: Ole Skjerbæk Madsen, prædikant: Poul Ulsdal).
14.30	Kaffe.
15.00	Foredrag. H.O.Okkel: Folket uden kirke - kirken uden folk. Kristus i kirken - kirken i folket.
17.00	Højtidelig vesper m.procession (præd.: Helge Taggatz).
18.30	Aftensmad - varm.
20.00	Festaften: "Appel" v.søster Ragna, film om kirken i Tanzania, sang af Inga Rothe Fog, musik v.Axel Madsen.
22.00	Completorium.

Lørdag den 17.maj

08.00	Højtidelig messe (celebr.: Olav Fog, præd.: Erich P. Alshauge).
09.30	Morgenmad.
10.30	2 samtidige grupper: 1. Bibeltime v.Søren Ruager (Johs.17).
2. Meditation v.Ole Skjerbæk Madsen.
11.15	Fælles sangøvelse v.Axel Madsen.
12.00	Sext.
12.15	Middag.
13.30	Generalkapitel (efter udsendt dagsorden).
16.00	Vesper - derefter afrejse.

Alle måltider indtages i fællesskab på Sundeved-Centret til følgende priser: Morgenmad 15 kr., varm mad 30 kr.

Der kan overnattes på Sundeved-Centret på 6, 4 og 2 sengs-stuer. Pris for overnatning + kost: 110 kr. Kaffe købes særskilt. Sengelinned medbringes.

Der kan også overnattes i campingvogn, som kan lejes hos Dybbøl Caravan-Center (tlf.04 - 44 12 00) og hos Ulkebøl Camping (tlf.04 - 42 32 56).

Enkelte kan skaffes privat indkvartering på egnen. Ellers henvises til hoteller i Gråsten og Sønderborg.

Mødeafgift: 40 kr. - Præster medbringer alba og stola.

Tilmelding med angivelse af overnatningsønsker senest 1. maj til sekretæren, sognepræst Poul Ulsdal, 6893 Hemmet (tlf. 07 - 37 50 98).

KALENDERNOTATER 1980

Fredag den 16.maj til lørdag den 17.maj:
Landskonvent på Sundeved-Centret. Program i dette nummer.

Søndag den 8.juni kl.14 i Frederikssund Kirke:
Kirkedag under overskriften: Hvad er der os imellem? Repræsentanter for Indre Mission, Luthersk Mission, Karismatisk Fornyelse og Den højkirkelige Bevægelse taler sammen herom.

Lørdag den 30.august til mandag den 1.september:
Kirkedage i Karstoft.

INDHOLDSFORTEGNELSE

NR.2 * APRIL 1980 * 23.ÅRGANG

Ole Skjerbæk Madsen:	
Som den, der tjener	25
Søren Ruager:	
Diakoni, diakoner og diakonisser i Ny Testamente	26
Ole Fr. Stjernfelt:	
Diakoner og diakonisser i oldkirke og østkirke	31
Kim Thinggaard:	
Engelsk kirkeliv	41
Søster Ragna:	
Sognehjælperordning	45
Landskonvent 16.-17.maj 1980, program	46

RE-FORMATIO

udgives af

FÆLLESSKABET KIRKELIG FORNYELSE

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

Pastor Ole Skjerbæk Madsen, Danshøjvej 31, 2500 Valby
Telefon 01 - 17 64 47

REDAKTIONSUDVALG

Sognepræst Knud Christensen, Kirkegade 9, 3600 Frederikssund
Pastor C.B.Hansen, Elmesvinget 14, 9210 Ålborg S.Ø.
Søster Ragna, Fabersvej 2, 8900 Randers
Sognepræst Anders Studsgård, Skarrild, 6933 Kibæk
Sognepræst Poul Ulsdal, 6893 Hemmet

EKSPEDITION

Stud. theol. Peter Jørgensen
Vestre Strandallé 145, 8240 Risskov

Bladet koster 40 kr. årligt i abonnement
Beløbet indbetales til kassereren
for Fællesskabet Kirkelig Fornyelse
Organist Axel Madsen, Carit Etlarsvej 5, 1814 København V.
Telefon 01 - 22 67 67 * Postgiro 2 08 81 42

FÆLLESSKABET KIRKELIG FORNYELSE

FORMAND

Sognepræst Olav Fog, Blåhøj, 7330 Brande
Telefon 05 - 34 50 61

BESTYRELSE

Pastor Poul Exner, Svanens Kvarter 19 C, 2620 Albertslund
Organist Axel Madsen, kasserer; adresse se ovenfor
Sognepræst Helge Taggatz, Landsbygaden 68, 2630 Tåstrup
næstformand
Sognepræst Poul Ulsdal, sekretær; adresse se ovenfor

Medlemmer betaler 100 kr. årligt til fællesskabet; dette beløb
omfatter også abonnement på Re-formatio. Studerende og pen-
sionister betaler 50 kr., ægtepar 125 kr.

RESERVERET POSTVÆSENET